

*Катерина Валеріївна Николина,
доцент кафедри теорії та історії права та держави
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук
ORCID: 0000-0002-8603-1013*

ЮРИДИКО-ТЕХНІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ПРАВОВОГО ПЛЮРАЛІЗМУ

Постановка проблеми. Сучасний етап суспільного розвитку характеризується безпрецедентним рівнем ускладнення соціальних зв'язків, що зумовлено транснаціоналізацією, цифровізацією та глобалізацією. У цих умовах класичний статистський підхід, який обґрунтовував монополію держави на створення та застосування правових норм, виявляється недостатнім для адекватного регулювання суспільних відносин. Окремі індивіди, спільноти, корпоративні організації дедалі частіше опиняються в ситуаціях, коли їхня поведінка одночасно регламентується множинністю нормативних регуляторів: національним законодавством, міжнародними договорами, транснаціональними корпоративними стандартами, актами «м'якого права» (soft law), внутрішніми правилами цифрових платформ та навіть недержавними релігійними або звичаєвими приписами. В юридичній науці таке явище має назву «правовий плюралізм», і на сьогодні він фундаментально змінює підходи до механізму реалізації права. Основний тягар узгодження цих різновекторних норм лягає на правозастосовні органи, насамперед на суди. Відповідно, виникає нагальна потреба в оновленні та переосмисленні юридичної техніки правозастосування. Вона вже не може обмежуватися лише інструментами пошуку потрібної норми в тексті закону, оскільки сучасна правозастосовна техніка перетворюється на складний механізм узгодження нормативних регуляторів та балансування інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика правового плюралізму неодноразово ставала предметом наукового аналізу. Вагомий внесок у дослідження правового порядку й процесів формування його офіційної та неофіційної складових зробили вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких – Дж. Гріффітс, П. Вестерман, Ф. Гайск, К. Горобець, В. Дудченко, В. Завальнюк, О. Крижановський, Ю. Оборотов, О. Уварова, Д. Щамбура та ін. У новітніх дослідженнях акцент зміщується на технологічний вимір плюралізму. Також вагомий внесок у розроблення теоретичних і прикладних аспектів правозастосування зробили вітчизняні науковці, зокрема, Д. Бочаров, С. Бобровник, С. Гусарев, Б. Малишев, О. Москалюк, Н. Оніщенко, П. Рабінович та інші дослідники. Проте нез'ясованими лишаються практичні аспекти такого поєднання: як забезпечити визначеність і передбачуваність рішень за множинності джерел права?

Метою цієї статті є аналіз існуючих підходів до юридичної техніки правозастосування та розробка рекомендацій з урахуванням правового плюралізму.

Методологія дослідження базується на комплексному поєднанні загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, що дає змогу дослідити правореалізацію в умовах правового плюралізму як складний міждисциплінарний феномен. Зокрема, методи аналізу, синтезу, індукція, дедукція застосовувалися для виявлення закономірностей взаємодії різних нормативних порядків, встановлення відмінностей правових явищ та формування концептуальних висновків. Формально-юридичний метод слугував основним інструментом для дослідження аналізу текстів законодавства, юридичної термінології та процедур. Порівняльно-правовий метод дав змогу проаналізувати українські національні моделі співрегулювання та правового забезпечення цифровізації з європейськими стандартами виявляючи спільні тенденції та специфіку їх імплементації.

Основні результати дослідження. Дослідження юридичної техніки у вітчизняній науці останніх років фіксують тенденцію до розширення предмета юридичної техніки: вона описується як інструмент не лише створення нормативних правил, а й забезпечення їх ефективної реалізації

та правозастосування, з акцентом на правову визначеність, логічну узгодженість і лінгвістичну точність. Зокрема, І. Шутак юридичну техніку розглядає як теоретико-прикладну юридичну науку, предметом вивчення якої є закономірності раціональної юридичної діяльності зі створення, тлумачення та реалізації права [1, с. 25]. Юридична техніка, на думку Д. Манько, є сукупністю науково обґрунтованої (правила, прийоми, методи тощо) і в окремих випадках нормативно регламентованої інформації щодо порядку створення досконалих правових актів і ефективного здійснення окремих видів правничої діяльності [2, с. 9].

У сучасних публікаціях підкреслюється зв'язок юридичної техніки з цифровізацією та європейським правовим простором, що зміщує фокус на стандарти процедури, прозорості та обґрунтування [3, с. 144]. Зокрема, Б. Тернер і М. Вайбер вводять поняття «техно-нормативності», де алгоритми та технічні стандарти діють як автономна нормативна система [4, с. 457].

З огляду на вказане, можемо запропонувати власне розуміння юридичної техніки правозастосування як сукупності прийомів і правил вибору застосовних норм, їх тлумачення та узгодження у випадку колізії, процесуального оформлення й обґрунтування рішення, роботи з цифровими доказами та алгоритмічно опосередкованими фактами, а також забезпечення процедурних гарантій доступу та оскарження.

Розвиток правового плюралізму ставить нові вимоги до юридичної техніки правозастосування, оскільки значна частина реалізації прав і обов'язків відбувається в цифрових середовищах, де поряд із законодавством фактично діють приватні правила цифрових платформ, технічні стандарти, а національні органи дедалі частіше орієнтуються на міжнародні (європейські) норми. Відповідно, за таких умов суб'єкт правозастосування стикається не з ієрархічною системою норм, а з поліцентричною сукупністю регуляторів.

Зарубіжна юридична та соціологічна думка пройшла тривалий шлях концептуалізації множинності правових систем. Витоки цього підходу закладені в працях Є. Ерліха, який у своїй концепції «живого права» довів, що право виникає безпосередньо із соціальних об'єднань незалежно від державного визнання чи примусу [5, с. 24]. Згодом Дж. Гріффітс обґрунтував перехід від правового централізму до сильного правового плюралізму, стверджуючи, що процеси саморегулювання існують у кожному соціальному полі [6, с. 8].

В Україні під правовим плюралізмом розуміють передусім співіснування державного права з іншими формами регулювання: міжнародно-правовими нормами, правилами місцевого самоврядування, звичаями, правилами цифрових платформ тощо. Д. Щамбура зазначає, що плюралістичний погляд на співвідношення права і держави дає змогу вважати їх відносно самостійними феноменами й визнавати за правом автономний онтологічний статус, не похідний від держави. Відтак право може існувати в таких формах, які не потребують нагляду, санкціонування чи примусу з боку державної влади [7, с. 38].

На нашу думку, для теорії правозастосування особливий інтерес викликає концепт інтерлегальності, як сучасний погляд на правовий плюралізм, започаткований Б. де Союзом Сантосом і розвинутий у працях Дж. Паломбелли та Я. Клабберса. Інтерлегальність розглядається не просто як співіснування правових систем, а як їхнє субстантивне переплетення у свідомості та діяльності судді [8, с. 218]. Коли суддя стикається з конфліктом між правилами різних юрисдикцій (наприклад, міжнародним і національним правом), інтерлегальність вимагає відмовитися від суто формального чи ієрархічного підходу на користь пошуку рішення, яке найкраще слугуватиме справедливості в конкретній ситуації, враховуючи раціональність усіх конкуруючих норм.

Множинність нормативних правил створює методологічну напруженість у правозастосуванні, оскільки постає дилема вибору джерела, пріоритету норм, способів тлумачення. Наприклад, в умовах імплементації законодавства ЄС українські судді змушені враховувати два масиви: національне законодавство та міжнародні джерела. Часто на практиці це реалізується через посилання на критерії ЄСПЛ у мотивації рішень, що є своєрідною юридичною фікцією, оскільки норма національного законодавства фактично інтерпретується відповідно до стандартів права ЄС.

У таких випадках суди можуть застосовувати техніку конформного тлумачення, яка дає змогу уникати визнання актів недійсними шляхом виведення з них такого змісту, який би відповідав нормам вищого або паралельного автономного порядку (наприклад, Конституції чи конвенційним стандартам). Ця техніка дає змогу судам загальної юрисдикції інтегрувати м'яке право та міжнародні стандарти в національну систему, не порушуючи формальної архітектури законодавства.

Відтак, вважаємо, що в контексті правового плюралізму юридична техніка повинна розвиватись у напрямі гнучкого колізійного аналізу, що надалі може означати формалізацію процедури порівняння норм з різних джерел.

Під впливом поліцентричного регулювання механізм правозастосування набуває дещо іншої конфігурації, яку можливо описати через інституційний, процедурний і колізійний аспекти. Аналізуючи інституційний рівень, можемо констатувати зростання ролі недержавних суб'єктів у фактичному правозастосуванні. Цифрове середовище створює умови, за яких соціальні платформи, маркетплейси, банки встановлюють власні правила доступу до сервісів та контролюють поведінку користувачів через такі регуляторні засоби як блокування акаунтів, зупинення транзакцій, модерація контенту тощо. Держава ж дедалі частіше делегує частину контролю або визнає результати саморегулювання в окремих галузях.

Правовий плюралізм у процесі правореалізації зміщує увагу з конкретної норми, відповідно ключовим об'єктом постає процедурна форма. Зокрема, якщо йдеться про цифрові платформи, то важливим є визначення суб'єктів оскарження, формальних вимог до звернень, через який цифровий інтерфейс та які докази потрібно додавати і яких строків дотримуватися. Міжнародні стандарти в цифровому регулюванні наголошують на дотриманні принципів прозорості, підзвітності, забезпечення стримувань і противаг. Наприклад, регламент Європейського Союзу про цифрові послуги (Digital Services Act) вимагає від платформ належної процедури оскарження модераційних рішень [9].

Як ми вже вказували раніше, правовий плюралізм збільшує кількість колізій між нормами різних порядків.

Отже, множинність нормативних регуляторів і відповідно центрів формулювання таких правил створюють ризик фрагментації регулювання та перетворення правозастосування на сукупність суперечливих процедур. Відтак ключовим завданням сучасної юридичної техніки правозастосування, на нашу думку, стає не лише коректне застосування норми, а й координація між різними нормативними порядками та легітимація рішень, що приймаються недержавними суб'єктами. У системному вимірі таку координацію можливо досягти через поєднання декількох засад.

По-перше, вважаємо за необхідне виробити чіткі правила компетенції, які б окреслювали межі автономії недержавних регуляторів і визначали б, які сегменти регулювання можуть бути делеговані приватним суб'єктам у форматі саморегулювання або співрегулювання з державою, а які мають залишатися виключно у сфері державного контролю та судового захисту. Показовою є еволюція підходів у вже згаданому акті про цифрові послуги ЄС, який відображає відхід від виключно саморегуляторної моделі платформ до нормативно визначених форм співрегулювання, коли кодекси поведінки та інші приватні правила інтегруються в єдине правове поле, а отже, підлягають оцінюванню за публічно-правовими критеріями на рівні з нормативно-правовими актами. В Україні, до прикладу, співрегулювання у сфері медіа поєднує державне регулювання на рівні Закону України «Про медіа» з приватним регулюванням представників галузі у вигляді Кодексу мовлення у дні пам'яті.

По-друге, навіть за умов автономії приватних правил, незамінним повинен залишатися судовий контроль як зовнішній механізм легітимації та вирішення конфліктів.

По-третє, акцентуємо особливу увагу на формуванні стандартів прозорості та належної процедури для приватного регулювання якщо воно впливає на реалізацію прав. Це потребує розробки вимог до обґрунтування рішень, передбачуваності критеріїв, підзвітності та реальної доступності апеляційних механізмів.

По-четверте, базовими засадами повинні бути принципи пропорційності та обґрунтованості. Незалежно від того, чи рішення ухвалюється державним органом або приватною інституцією, має бути обґрунтованим, співмірним меті та підтвердженим належними даними. Зокрема, у цифровому податковому адмініструванні правозастосування дедалі більше набуває алгоритмізованих форм, що актуалізує вимоги до обґрунтованості, передбачуваності критеріїв і ефективного судового контролю.

Для забезпечення якісної правореалізації також потрібно передбачити процедури залучення зацікавлених осіб, аналіз впливу та систематичного моніторингу, що дасть змогу узгоджувати множинність правил на основі практики їх реалізації.

Висновки. Підсумовуючи, можливо зробити висновок, що в умовах правового плюралізму юридична техніка правозастосування зазнає докорінних трансформацій. Насамперед правозастосування перестає бути механічним процесом лінійної субсумпції, а саме підведення факту під нор-

му державного закону. Сучасний суддя діє в парадигмі інтерлегальності, де зобов'язаний аналізувати ситуацію через призму множинності регуляторів: корпоративних актів, технічних стандартів, правил цифрових платформ та міжнародних норм.

В умовах правового плюралізму легітимність правозастосовних рішень дедалі частіше визначається не лише юридичною силою норми, а й якістю координації між нормативними порядками, процедурною справедливістю, доказовістю та доступністю механізмів контролю й оскарження. Це зміщує акцент юридичної техніки з формальної коректності рішення на регуляторний вплив процедур, здатних забезпечити передбачуваність, підзвітність і ефективний захист прав у поліцентричному правовому полі.

Список використаних джерел

1. Шутак І. Д., Онишук І. І. Юридична техніка: навч. посібник для вищих навч. закл. Івано-Франківськ: Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки, 2013. 496 с.
2. Манько Д. Юридичні технології: поняття й особливості і співвідношення із суміжними категоріями. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2019. № 37. С. 6–9.
3. Кулініч О. О. Методологічні аспекти юридичної техніки у правотворчості та правозастосування. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. Випуск № 03. С. 142–146. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.1.19>
4. Turner B., Wiber MG. Legal pluralism and science and technology studies: Exploring sources of the legal pluriverse. *Science, Technology & Human Values*. 2022. 48(3). 457–474 P. DOI: <https://doi.org/10.1177/01622439211069659>
5. Ehrlich E. *Fundamental Principles of the Sociology of Law*, transl. W. Moll. Cambridge, Harvard University Press. 1936. 541 p.
6. Griffiths J. What is legal pluralism? *The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*. vol. 18, no. 24. 1986. pp. 1–55. DOI: <https://doi.org/10.1080/07329113.1986.10756387>
7. Щамбура Д. В. Концепція юридичного плюралізму як основа дослідження неофіційного права. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 1 (66). С. 33–40.
8. Walker N. Legalising inter-legality. *European Law Open*. 2022; 1. 216–227 p. DOI: [doi:10.1017/elo.2022.4](https://doi.org/10.1017/elo.2022.4)
9. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act). (Регламент 2022/2065 від 19 жовтня 2022 року про єдиний ринок цифрових послуг і внесення змін до Директиви 2000/31).

References

1. Shutak I. D., Onyshchuk I. I. *Yurydychna tekhnika: navch. posibnyk dlia vyshchykh navch. zakl. Ivano-Frankivsk: Laboratoriia akademichnykh doslidzhen pravovoho rehuliuвання ta yurydychnoi tekhniki*, 2013. 496 s. (in Ukr.).
2. Manko D. *Yurydychni tekhnolohii: poniattia y osoblyvosti i spivvidnoshennia iz sumizhnymy katehoriiamy. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia «Yurysprudentsiia»*. 2019. No 37. S. 6–9 (in Ukr.).
3. Kulnich O.O. *Metodolohichni aspekty yurydychnoi tekhniki u pravotvorchosti ta pravozastosuvannia. Elektronne naukovye vydannia «Analychno-porivnialne pravoznavstvo»*. 2025. Vypusk № 03. S. 142–146. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.1.19> (in Ukr.).
4. Turner B., Wiber MG. Legal pluralism and science and technology studies: Exploring sources of the legal pluriverse. *Science, Technology & Human Values*. 2022. 48(3). 457–474 p. DOI: <https://doi.org/10.1177/01622439211069659>
5. Ehrlich E. *Fundamental Principles of the Sociology of Law*, transl. W. Moll. Cambridge, Harvard University Press. 1936. 541r.
6. Griffiths J. What is legal pluralism? *The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*. vol. 18, no. 24. 1986. pp. 1–55. DOI: <https://doi.org/10.1080/07329113.1986.10756387>
7. Shchambura D. V. *Kontseptsiia yurydychnoho pliuralizmu yak osnova doslidzhennia neofitsiinoho prava. Pravovyi chasopys Donbasu*. № 1 (66). 2019. S. 33–40 (in Ukr.).
8. Walker N. Legalising inter-legality. *European Law Open*. 2022; 1. 216–227R. DOI: [doi:10.1017/elo.2022.4](https://doi.org/10.1017/elo.2022.4)
9. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act). (Rehlament 2022/2065 vid 19 zhovtnia 2022 roku pro yedynyi rynek tsyfrovyykh posluh i vnesennia zmin do Dyrektyvy 2000/31).

Николина К. В. Юридико-технічні характеристики правозастосування в умовах правового плюралізму

Статтю присвячено переосмисленню юридичної техніки правозастосування в ситуації правового плюралізму, коли поведінка суб'єктів одночасно регулюється національним законодавством, міжнародними договорами, актами «м'якого права», транснаціональними корпоративними стандартами та правилами цифрових платформ. Доведено, що в таких умовах модель правозастосування як лінійної субсумпції стає недостатньою, а ключовим завданням є координація нормативних порядків і легітимація відповідних рішень. На основі формально-юридичного та порівняльно-правового методів, а також аналізу й синтезу, уточнено поняття юридичної техніки правозастосування як сукупності правил вибору застосованих норм, їх тлумачення та узгодження у разі колізії, процесуального оформлення й мотивування рішень, роботи з цифровими доказами та алгоритмічно опосередкованими фактами, забезпечення гарантії доступу й оскарження. Показано методологічну напруженість множинності джерел через концепт інтерлегальності та практики конформного тлумачення; виокремлено інституційний, процедурний і колізійний аспекти сучасного правозастосування. Запропоновано напрями оновлення техніки: визначення меж автономії недержавних регуляторів у формі саморегулювання або співрегулювання, пріоритетність судового контролю, стандарти прозорості та належного процесу для приватних рішень, вимоги пропорційності й доказовості в алгоритмізованих процедурах.

Ключові слова: правовий плюралізм, правозастосування, юридична техніка, інтерлегальність, колізійний аналіз, конформне тлумачення, належна процедура, цифровізація, алгоритмізоване рішення, співрегулювання.

Nykolyna K. V. Legal-technical characteristics of the application of law in conditions of legal pluralism

The article examines how the legal technique of law application (judicial and administrative decision-making) transforms under legal pluralism, where several normative orders simultaneously structure behaviour: national legislation, international treaties and case-law, soft-law instruments, transnational corporate compliance standards, technical standards, and platform rules. It is argued that the classical statist model of “fact–norm subsumption” is insufficient for maintaining legal certainty in polycentric regulatory environments. The central function of contemporary law application therefore shifts towards coordinating competing normative regimes and legitimising decisions that may be produced or pre-filtered by non-state actors and digital infrastructures.

Methodologically, the study combines doctrinal (formal-legal) analysis with comparative reasoning and analytical synthesis. The paper refines a working definition of the legal technique of law application as a set of rules and operations that guide: 1) identification and selection of applicable norms across multiple sources; 2) interpretation and reconciliation of norms in cases of conflict; 3) procedural framing and argumentative justification of individual decisions; 4) handling digital evidence and algorithmically mediated facts; and 5) safeguarding procedural guarantees of access to remedies and appeal.

The methodological tension created by plural sources is explained through inter-legality: judges and authorities increasingly operate in an interpretive space where different legal rationalities overlap. In this context, conforming (harmonising) interpretation is presented as a key technique for integrating international and European standards without dismantling domestic legislative architecture. The dynamics of law application are described through three dimensions: an institutional dimension (growth of quasi-regulatory capacities of platforms, banks and compliance units), a procedural dimension (relocation of rights and duties into digital ‘access procedures’ and interfaces), and a collision dimension (more frequent conflicts between public norms and private/technical standards).

As recommendations, the article proposes a coordination framework based on: clear competence and delegation rules defining the permissible autonomy of self-regulation and co-regulation; external judicial review and regulatory oversight; minimum transparency and due-process standards for private decisions that affect rights; and proportionality and evidentiary requirements, especially in algorithmised procedures. Practical implications are illustrated by EU digital governance (the Digital Services Act logic) and Ukrainian examples of hybrid regulation in digitalised domains. The conclusions emphasise that legitimacy of law-application outcomes depends not only on source hierarchy, but on coordination quality, procedural fairness, reason-giving and effective remedies in a plural legal landscape.

Keywords: legal pluralism; law application; legal technique; inter-legality; conflict-of-laws analysis; conforming interpretation; due process; digitalisation; algorithmised decision-making; co-regulation.

DOI: 10.33663/2524-017X-2026-17-377-381

Дата першого надходження рукопису до видання: 07.03.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 09.04.2026

Дата публікації: 30.04.2026